

ÎNCĂ UN PAS SPRE CREAREA MUZEULUI SATULUI LA CHIȘINĂU

Mihai URSU,
director general al Muzeului Național
de Etnografie și Istorie Naturală

ONE MORE STEP TOWARDS THE CREATION
OF THE MUSEUM OF VILLAGE IN CHISINAU

*This article addresses the problem of creating
the Village Museum in Chișinău where the elements
of traditional Moldovan village culture will be ex-
hibited in conformity with the elaborated project.*

The author presents the way how the first ecclesiastical monument - the Church of the Assumption of the Blessed Virgin Mary in Hirișeni, Telenești - was saved and restored within the framework of the Village Museum.

În situa de manifestări științifice și culturale dedicate Zilelor Europene ale Patrimoniului, organizate în Republica Moldova anual în luna septembrie de Consiliul Europei în comun cu Uniunea Europeană, se înscrie și inaugurarea primului monument eclesiaztic de pe teritoriul Muzeului Satului, al cărui program de edificare este de mai multe decenii în centrul atenției societății noastre.

Încă în perioada interbelică a sec. XX reprezentanții cercurilor intelectuale din Basarabia au lansat inițiativa fondării unui muzeu etnografic în aer liber, unde să fie prezentate creațiile de mai multe secole ale satului moldovenesc, care, nefiind utilizate, de la un timp sunt date uitării sau chiar dispar din peisajul rural.

Prima tentativă de a prezenta publicului vizitator mostre ale arhitecturii populare s-a produs în toamna anului 1942 în Grădina Publică „Ștefan cel Mare” din Chișinău, unde au fost expuse 2 gospodării țărănești, o biserică de lemn și o moară de vânt. În anii 1960-1970, deja sub ocupația sovietică, ideea a fost preluată de muzeografi, cercetători și arhitecți. Au fost făcute mai multe propuneri pentru crearea unui Muzeu al Satului, însă conducerea de atunci a fostei RSSM nu a susținut inițiativa. Abia la sfârșitul anilor 1980, la recomandarea Muzeului de Stat de Studiere a Ținutului, Ministerului Culturii, AȘM, Primăriei or. Chișinău și Uniunilor de Creație se organizează un concurs pentru cel mai bun proiect al Muzeului de Arhitectură Populară. Învingător a fost desemnat grupul de arhitecți și muzeografi condus de Eugen Bâzgu. Propunerea înaintată de acest grup

fusese recomandată pentru edificarea viitorului muzeu.

Prin ordinul Ministerului Culturii nr. 43 din 15 februarie 1991 a fost creată Direcția de organizare a Muzeului în aer liber ca filială a Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală (MNEIN). Peste un an, la 16 ianuarie 1992, este adoptată Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.16 „Cu privire la repartizarea terenurilor”, potrivit căreia, în sectorul Botanica al Chișinăului MNEIN i-a fost repartizat un teren cu o suprafață de peste 150 ha „pentru organizarea Muzeului de Arhitectură Populară și a Parcului Etnografic”.

Odată cu stabilirea locului unde urma să fie edificat Muzeul Satului se întreprind eforturi susținute pentru realizarea acestui proiect. În urma cercetărilor de teren, efectuate pe parcursul anilor 1991-1993, a fost definitivat Proiectul-concepție a Muzeului. S-a întocmit lista monumentelor de arhitectură populară din toate zonele etnografice ale Republicii Moldova, care urmau să fie transferate în viitorul muzeu.

Aceste propuneri au fost analizate și aprobate în diverse ședințe ale Ministerului Culturii, Academiei de Științe, Primăriei municipiului Chișinău. La 18 mai 1995, cu participarea Președintelui republicii Mircea Snegur, a fost inaugurat primul monument restaurat pe teritoriul Muzeului Satului – moara de vânt din s. Opaci, raionul Căușeni, iar la 24 iulie același an a fost semnat decretul Președintelui Țării nr. 251 privind crearea Muzeului Satului în care se stipula: „Având în vedere importanța istorică, culturală și cognitivă a monumentelor culturii tradiționale ale satului moldovenesc și în scopul conservării și antrenării lor în circuitul culturii naționale ... se încuviințează inițiativa Ministerului Culturii, Academiei de Științe a Moldovei și Primăriei municipiului Chișinău privind înființarea Muzeului Satului. Se aprobă Programul de Edificare a primei tranșe a Muzeului Satului pe teritoriul repartizat în acest scop și Lista monumentelor culturii tradiționale ale satului moldovenesc care urmează să fie expuse în cadrul Muzeului Satului”.

Astfel, pentru prima dată în spațiul pruto-nistrean, eforturile mai multor generații de muzeografi, oameni de știință și cultură s-au cristalizat într-un Program de stat de creare a unui Muzeu Etnografic în aer liber. Este primul document oficial care evaluează la justa valoare importanța monumentelor de arhitectură populară pentru cultura națională.

Realizarea acestui program necesită eforturi intelectuale și financiare considerabile. În condițiile specifice ale perioadei de tranziție, realizarea pro-

gramului a fost anevoioasă. Pornind în căutarea unei soluții, direcția MNEIN înaintea propunerii de a crea în spațiile rezervate Muzeului Satului o Zonă a Antreprenoriatului Liber. Această propunere este susținută de autorități și la 4 mai 1996 a fost semnat un nou decret al Președintelui M. Snegur „Cu privire la înființarea Zonei Antreprenoriatului Liber *Muzeul Satului*”, în care se menționa: „Având în vedere dificultățile întâmpinate în procesul de creare a Muzeului Satului din cauza insuficienței mijloacelor financiare, ceea ce poate aduce prejudicii irecuperabile culturii naționale, și în scopul salvării monumentelor culturii tradiționale ale satului moldovenesc Ministerul Culturii și Primăria Municipiului Chișinău vor elabora și vor prezenta propuneri cu privire la înființarea Zonei Antreprenoriatului Liber – *Muzeul Satului*”. Propunerile respective au fost pregătite, dar schimbările politice care s-au produs în Republica Moldova, iarăși, nu au favorizat aplicarea lor.

Au trecut mai mulți ani de atunci, s-au făcut o serie de tentative de a identifica noi modalități de realizare a acestui Program, dar un rezultat real s-a produs doar pe parcursul anilor 2010-2011, când a fost restaurat primul monument eclesiastic al mult râvnitului Muzeu al Satului – biserica de lemn din satul Hirișeni, raionul Telenești.

Acest edificiu superb, monument istoric și cultural, precum se știe, are o soartă la fel de zbuciumată ca și a poporului nostru. A fost construită în curtea Mănăstirii Hârjăuca în anul 1642, în forma în care o vedem astăzi, de ctitori răzeși din s. Hirișeni. La 1821, odată cu strămutarea vetrei Mănăstirii Hârjăuca pe un nou loc, biserica de lemn este demontată și strămutată de urmașii ctitorilor în s. Hirișeni, unde a servit ca biserică obișnuită de mir pentru enoriașii acestei localități până în 1928, când a fost înălțată noua biserică de piatră. După anii 1960, sub tăvălugul ateismului militant, este abandonată în vechiul cimitir fără îngrijirile curente de întreținere, iar către începutul mileniului trei biserica a ajuns într-o adevărată stare de colaps. Cu acoperișul de șindrilă prăbușit și bârne aflate într-un proces avansat de putrefacție, edificiul se năruia. După mulți ani de tratative, direcția Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală a reușit să convingă comunitatea locală despre necesitatea strămutării bisericii pe teritoriul Muzeului Satului din Chișinău.

Acum 2 ani, în conformitate cu proiectul de restaurare elaborat de arhitecții Eugen Bâzgu și Sergiu Vornicov, biserica a fost demontată și transferată la Chișinău, imediat începând și lucrările de restaurare. Faptul că s-a reușit recuperarea a 75 la sută din

Biserica de lemn cu hramul *Adormirea Maicii Domnului* din satul Hirișeni, r. Telenești, în plină degradare...

... în schele, pe loc nou...

bârnelor originale se datorează proniei lui Dumnezeu, dar și măiestriei echipei de restauratori dirijate de părintele Sergiu Curnic.

E îmbucurător faptul că acest minunat monument al arhitecturii ecleziastice de lemn, aflat până acum un an și ceva într-o avansată fază de dispariție fizică, a fost transferat pe teritoriul Muzeului Satului și restaurat la cele mai înalte exigențe în domeniul restaurării de o echipă de arhitecți și muncitori restauratori de aici din Moldova. De menționat că echipa respectivă mai are o experiență similară, restaurând în perioada 2006-2009 biserica-monument, tot de lemn, ce datează cu secolul al XVIII-lea, din s. Palanca, raionul Călărași.

Monumentele sunt istoria sacră încremenită a poporului. Un popor fără istorie, fără monumente este o gloată. Nu în zadar se spune că dacă vrei să dispară un popor, este de ajuns să-i distrugi monumentele, restul fiind o chestiune de timp.

Se știe că dintre monumentele istorice cel mai complicat de păstrat sunt cele care reprezintă arhitectura populară. Construite, de regulă, pentru viața unei, cel mult a două generații, din materiale perisabile precum lutul și lemnul, ele sunt supuse unei deteriorări rapide. Unica șansă de supraviețuire a acestora sunt muzeele satului, practică încetățenită în Europa încă de la finele secolului al XIX-lea.

Astăzi în Europa există peste 500 de asemenea muzee.

Și faptul că deocamdată suntem singura țară din Europa care nu are un Muzeu al Satului, unde să fie expuse cele mai caracteristice monumente ale culturii noastre rurale din sec. XVIII-prima jumătate a sec. XX, precum morile de vânt, morile de apă, casele țărănești, bisericile de lemn, monumente care ne caracterizează pe noi ca popor, ca națiune, este un lucru regretabil. Monumentele nu așteaptă. Ele se ruinează și se topesc văzând cu ochii, zi de zi. Și când va veni acea zi, când bugetul va avea posibilitate să finanțeze transferarea și restaurarea lor pe teritoriul Muzeului Satului, nu vom avea ce transfera. De aceea, implicarea unor oameni de bună credință în finanțarea restaurării și punerii în valoare a acestor biserici este un început de bun augur și demn de a fi urmat. Merită apreciere acele persoane, care, în pofida tuturor greutăților cu care se confruntă societatea noastră, se gândesc la viitor, depun eforturi pentru a păstra moștenirea culturală a națiunii.

Importanța păstrării moștenirii culturale tradiționale nu poate fi tăgăduită. Iar ideea de constituire a unui muzeu specializat care să conserve ceea ce a mai rămas și mai poate fi salvat, este benefică din mai multe puncte de vedere. În primul rând, posteritatea va avea posibilitate să cunoască modul

de viață al părinților și bunelilor. Pe de altă parte, astfel se pot păstra și transmite noilor generații unele tradiții și obiceiuri populare, cu colorit național, în diferite domenii ale activității umane.

E adevărat, în acești ani s-au realizat foarte puține din planurile inițiale și aspirațiile autorilor acestei idei. De vină, desigur, este situația economică. Statul, pentru moment, nu are posibilitate să acorde atenția cuvenită amenajării unui asemenea muzeu, deoarece nu are disponibile resursele necesare.

Tocmai de aceea, administrația Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală depune eforturi consistente pentru a trezi interesul sectorului privat, a oamenilor de afaceri față de acest obiect de cultură, atât de mult așteptat și dorit de cetățeni, și de a atrage investiții private la crearea expozițiilor de arhitectură populară specifice zonelor etnografice ale republicii. Satele convenționale, care urmează să fie amenajate în acest spațiu muzeografic – cu mori de vânt, conace boierești, biserici din lemn, stații ale poștei cu cai, fierării, hanuri, gospodării țărănești – nu vor fi doar curiozități, ci o pagină a istoriei milenare a populației băștinașe care a trăit pe aceste meleaguri, și-a făurit propria cultură și

propria istorie. Cultura și istoria pe care nu avem dreptul să le neglijăm, ci din contra – trebuie să depunem eforturi pentru a le păstra drept dovadă că predecesorii noștri și-au orânduit viața astfel ca să le fie nu doar comod și util, ci și interesant, căutând frumosul și esteticul în tot ce au zămislit.

Odată ce cărarea spre Muzeul Satului a fost bătătorită, sperăm că se vor găsi oameni cu inimă mare care țin la istoria vetrelor de unde au pornit în lume și care vor pune umărul ca biserica „Adormirea Maicii Domnului” să nu rămână de una singură. Ca în jurul ei să se înalțe celelalte atribute a vieții satului basarabean, selectate de muzeografi prin localitățile noastre. Ar fi un gest extrem de frumos și nobil, un gest care ar demonstra că societatea noastră știe să prețuiască valorile culturale autentice, știe să le valorifice și să le facă un bun pentru toată lumea.

Rămâne doar ca intențiile bune ale muzeografilor, sprijinite de autorități, să fie susținute și de oamenii de afaceri. E necesar ca și statul să creeze o atmosferă corespunzătoare pentru a interesa sectorul privat în această activitate. Numai unind eforturile vom putea realiza asemenea programe de anvergură.

Așa să ne ajute Dumnezeu!

...salvată și în toată frumusețea sa, la Muzeul Satului din Chișinău